

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
державної установи
«Темнівська виправна колонія № 100»
29.08.2023**

м. Київ, 2023

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 21.08.2023 групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Темнівська виправна колонія № 100» (далі – ВК, установа) (фото 1, 2, 3).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Хведчук Віталій Васильович, заступник директора Департаменту – начальник відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Нікулін Віталій Андрійович, представник Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи;

Шумна Лариса Петрівна, представник Уповноваженого у Чернігівській області;

Потапович Павло Васильович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Ключарьов Костянтин Олегович, представник громадської організації;

Клименко Денис Вікторович, представник громадської організації;

Шумний Артемій Олександрович, представник громадської організації.

Установа середнього рівня безпеки для тримання чоловіків, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі, знаходиться за адресою: Харківська область, Харківський район, село Темнівка, вулиця Харківська, 3.

Керівництво установи: Найдьонов Олег Валентинович, начальник установи.

Штатна чисельність персоналу установи складається із 276,5 посад. Фактична чисельність – 232,5 посад, із них 27,8 % працівників жіночої статті.

Загальний некомплект персоналу по установі – 15,9 %.

Планове наповнення установи – 1145 осіб.

У день відвідування у ВК перебувало 767 осіб, з них:

дільниця ресоціалізації – 653 особи;

сектор максимального рівня безпеки – 55 осіб;

дільниця соціальної реабілітації – 10 осіб;

сектор для тримання осіб, взятих під варту – 8 осіб;

приміщення камерного типу (далі – ПКТ) – 3 особи;

дисциплінарний ізолятор (далі – ДІЗО) – 1 особа.

На території установи діє державне підприємство «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України № 100» (фото 4, 5, 6) на якому працевлаштовано 208 засуджених.

На оперативно-профілактичному обліку в установі перебувало:

22 засуджених – схильні до суїциду;

16 засуджених – схильні до членоушкодження;

9 засуджених – схильні до нападу;

6 засуджених – схильні до непокори вимогам адміністрації;

3 засуджених – схильні до втечі;

1 засуджений – схильний до злісних порушень встановленого порядку відбування покарання.

Групою НППМ проведено опитування 496 засуджених, з яких – 55 засуджених до довічного позбавлення волі.

Попередні зауваження.

Попередні відвідування ВК групою НППМ здійснено 03.09.2019 (керівник групи НППМ – Скоропляс В.В.) та 12.10.2021 (керівник групи НППМ – Батуринська В.В.).

За результатами попереднього відвідування установи було встановлено:

відсутність дверцят до санвузлів у камерах ДІЗО/ПКТ, що порушувало право на приватність;

недостатнє освітлення у камерах ДІЗО/ПКТ;

відсутність баків для питної води у камерах ДІЗО/ПКТ;

порушення права засуджених на умовно-дострокове звільнення та заміну невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням;

відсутність санітарних книжок у засуджених, які залучені до робіт з господарського обслуговування установи;

порушення права на доступ до інформації;

розташування ліжок впритул одне до одного, що порушує право на приватність у відділеннях соціально-психологічної служби (далі – СПС);

порушення правил техніки безпеки та охорони праці.

Рекомендації, надані за результатом попереднього відвідування, були виконані частково, а саме:

проведено ремонтні роботи у приміщеннях ДІЗО/ПКТ, загальній лазні, відділеннях СПС № 4 та № 12 (фото 7, 8);

встановлено дверцята до санвузлів та баків із питною водою у камерах ДІЗО/ПКТ (фото 9);

у відділеннях СПС для засуджених встановлені резервні джерела опалення (фото 10);

обладнано укриття цивільного захисту, яке укомплектоване протигазами, питною водою, місцями для сидіння та продуктами харчуваннями для засуджених та персоналу установи (фото 11, 12).

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Захист від катування та інші форми жорстокого поводження (стаття 5 Загальної декларації прав людини, стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 28 Конституції України).

1. Частиною 1 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Зокрема, на момент відвідування відділення СПС № 5, де проживало 57 осіб (всього у житловому приміщенні розташовано 60 ліжок), площа даного приміщення складала 200 м² (фото 13), тобто на час відвідування фактична площа на одного засудженого 3,5 м².

У відділенні СПС № 8, де проживало 66 осіб, площа даного приміщення складала 196 м² (фото 14), тобто на час відвідування фактична площа на одного засудженого 2,9 м².

Довідково: замірювання площі у житлових приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

У той же час, на території ВК розташований повністю обладнаний та відремонтований гуртожиток, який не використовується.

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Іnf (97) 10] Європейський комітет з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, вказані вище порушення є приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06 від 26.04.2006) та «Кулік проти України» (Kulik v. Ukraine) (заява № 34515/04 від 04.09.2004), йдеться про неналежні умови утримування в місцях несвободи, а саме відсутності особистого простору у камерних приміщеннях.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

2. При відвідуванні групою НПМ приміщень ДІЗО/ПКТ встановлено, що засуджені утримуються в камерах поодиночці, хоча камери призначені для утримання двох та більше осіб.

У 21 Загальній доповіді [СРТ/Іnf (2011) 28] КЗК зазначає, що одиночне ув'язнення може мати надзвичайно руйнівні наслідки для психологічного, соматичного та соціального здоров'я для утримуваних осіб. Окрім цього, воно може створювати умови для навмисного жорстокого поводження з ув'язненими.

3. Відповідно до вимог статті 1 Європейської конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (ратифіковано Україною від 24.01.1997) у 1987 році було створено Європейський комітет з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, для здійснення інспекцій місць позбавлення волі з метою захисту утримуваних осіб від катування та інших форм жорстокого поводження.

У статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України» зазначено, що чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Відповідно до вимог Інструкції з організації нагляду за засудженими, які відбувають покарання в установах виконання покарань, на зовнішніх дверях камер для тримання засуджених до довічного позбавлення волі розміщується поіменні карти з наданням інформації короткого опису злочинів, скоєних особами, які знаходяться в камерах (*фото 15*). КЗК у пункті 52 доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначив, що слід зупинити таку практику, оскільки вона служить лише для стигматизації та ускладнення стосунків між засудженими до довічного позбавлення та працівниками установи.

Порушення права на гідні умови тримання (стаття 25 Загальної декларації прав людини, стаття 48 Конституції України).

4. У житлових приміщеннях відділень СПС № 5, № 7 та № 8 встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

Так, ліжка у деяких житлових приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим особистого простору та порушує правило 18.1 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (далі – ЄПП) (*фото 16*).

У приміщенні лазні, яка знаходиться у напівпідвальному приміщенні СПС № 4-8, також не дотримується право на приватність. Так, порушується вимога правила 19.3 ЄПП через відсутність шторок для усамітнення засуджених (*фото 17*).

5. Також встановлено надмірну заграбованість вікон (*фото 18*) у деяких камерах ДІЗО/ПКТ. Так, у камері № 6 через надмірну заграбованість недостатньо природного освітлення, тому постійно увімкнено загальне освітлення.

На час відвідування показник загального освітлення складав 22 люкс (*фото 19*) при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018

№ 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 люкс.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерах ДІЗО/ПКТ здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

6. Лазне-пральне обслуговування ув'язнених та засуджених здійснюється із порушенням вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про ЛПО).

Так, у загальній лазні та лазні, яка знаходиться у напівпідвальному приміщенні СПС № 4-8, відсутні водорозбірні крани для гарячої та холодної води, прогумовані килимки, що передбачено пунктами 2.6, 2.13 Положення про ЛПО (*фото 17*).

Порушення права на підтримання контактів із зовнішнім світом (стаття 110 Кримінально-виконавчого кодексу України, Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями).

7. Відповідно до статті 110 КВК та пункту 24.1 ЄПП засуджені мають право на короткострокові побачення тривалістю до чотирьох годин. В установі обладнано приміщення для надання послуг короткострокових побачень у закритих умовах для засуджених до довічного позбавлення волі, однак відповідні переговорні пристрої перебувають у несправному стані, у зв'язку з чим спілкування відбувається через отвори у розмежувальному склі.

Засуджені до довічного позбавлення волі під час проведення конфіденційних бесід скаржились на те, що під час короткострокових побачень вони вимушені постійно голосно говорити для того, щоб їх почув співрозмовник.

8. У порушення пункту 1 розділу XIV Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП), у засуджених до довічного позбавлення волі відсутня можливість скористатися правом короткострокових побачень у відкритих умовах (без суцільного розмежувального скла та переговорного пристрою).

Зазначене відбувається через те, що у секторі, де відбувають покарання засуджені до довічного позбавлення волі, відсутня кімната для проведення таких побачень.

9. Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5, та пункту 1 розділу XII ПВР УВП засуджені мають право користуватись власним планшетним комп'ютером без можливості апаратної підтримки будь-яких видів SIM-карт з програмно заблокованими камерами.

Окрім цього, у КВК зазначено, що програмне блокування (розблокування) камер планшетного комп'ютера здійснює посадова особа відділу інженерно-технічних засобів охорони, зв'язку та інформатизації, яка відповідно до розподілу функціональних обов'язків організовує роботу з питань доступу засуджених до Інтернету.

Однак більшість засуджених не володіють інформацією про можливість отримання у посилках (передачах) чи бандеролях планшетних комп'ютерів та користуватись ними у вільний час.

Порушення права на професійну правничу допомогу (стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 59 Конституції України).

10. Під час конфіденційного спілкування із засудженими до довічного позбавлення волі встановлено, що деякі із них не отримують правової допомоги від Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Луганській та Харківській областях.

Відповідно до пункту 2 статті 8 КВК засудженим гарантується право на безоплатну правничу допомогу, конфіденційні юридичні консультації (побачення) із адвокатами та інше.

Також засуджені [REDACTED] та [REDACTED] повідомили, що надання правової допомоги адвокатами не відповідає Стандартам якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 25.02.2014 року № 386/5, та статті 3 Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

В ході спілкування із зазначеними засудженими встановлено, що вони неодноразово зверталися до регіонального центру з надання безоплатної правової допомоги, однак їх звернення залишалися без уваги.

Засуджені ознайомлені з можливістю конфіденційного фіксування групою НПМ подібної інформації і подальшого реагування на неї, однак наполягали на тому, щоб питання про не надання їм безоплатної вторинної правової допомоги розглядалося публічно.

Порушення права на працю та захист від експлуатації (стаття 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 43 Конституції України).

11. У ході відвідування групою НПМ встановлено, що в установі засуджені працюють більше 40 годин на тиждень, що є порушенням статті 119 КВК, статті 52 Кодексу законів про працю України та Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція про працю).

Також встановлено, що засуджені, які працюють за строковим трудовим договором і мають менше повної ставки, фактично працюють повний робочий день.

Так, згідно наданої інформації від адміністрації, засуджені, з якими укладено трудовий договір на 0,5 ставки посади пекарів та кухарів, фактично працюють повний робочий день, у нічну зміну, а також у вихідні дні (*фото 20*).

12. Засуджені працюють в умовах недотримання вимог 153 статті Кодексу законів про працю України, у якій зазначено, що на всіх підприємствах, в установах, організаціях створюються безпечні і нешкідливі умови праці. Зокрема у цеху по фарбуванню у день відвідування вентиляція не працювала, і внаслідок цього було відчутно різкий та токсичний запах фарби.

Також, засуджені не забезпечені рукавицями, респіраторами та іншими спецзасобами (*фото 21, 22*).

Засудженим-працівникам не проводять первинний та наступні чергові інструктажі, журнали реєстрації інструктажів про додержання правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії, взагалі не ведуться.

13. При вивченні трудових договорів, які укладаються із засудженими, встановлено, що дані договори укладаються без зазначення найменування робіт та посад. Отже, відсутність у трудових договорах інформації щодо роботи, яку виконує засуджений, а також яку посаду займає, є порушенням вимог статті 21 Кодексу законів про працю України.

14. Згідно статті 119 КВК праця осіб, засуджених до позбавлення волі, оплачується відповідно до її кількості і якості. Окрім цього, у пункті 5.1. Інструкції про працю зазначено, що заробітна плата, нарахована засудженим, за умови виконання ними норми виробітку або тривалості робочого часу не може бути менше законодавчо встановленого мінімального розміру заробітної плати.

Так, в установі засуджені працюють понаднормово, на шкідливих та важких умовах праці, і не мають можливості отримати навіть мінімальної заробітної плати. Середній заробіток складає близько 1500-2000 грн та майже в 3 рази менше за мінімальну заробітну плату по країні, що становить на серпень 2023 року – 6700 грн.

Слід зазначити, що право отримання відповідного страхового стажу в повному розмірі не мав жоден засуджений, який задіяний на роботах, оскільки заробіток працюючих засуджених втричі нижчий за мінімальну заробітну плату.

15. Вивченням облікової інформації встановлено, що у ВК у 118 осіб відсутній паспорт громадянина України, що становить 16% від загальної чисельності засуджених.

Відсутність у засудженого, а в подальшому – у звільненої особи, паспорту громадянина України призводить до виникнення ряду проблем, які перешкоджають як успішній ресоціалізації, так і вирішенню інших питань в процесі відбування покарання. Без паспорта особа не може бути працевлаштована на роботу під час відбування покарання і, таким чином, отримувати грошову винагороду.

Так, відповідно до вимог статті 24 Кодексу законів про працю України при укладенні трудового договору громадянин зобов'язаний подати паспорт або інший документ, що посвідчує особу.

Таким чином, робота щодо паспортизації засуджених потребує активізації.

Інші порушення.

16. У ході відвідування встановлено, що в установі не працює централізована каналізаційна система, що може негативно вплинути на екологічну безпеку в районі дислокації ВК.

Для недопущення забруднення оточуючого природного середовища від потрапляння за межі ВК стічних вод та фекальних відходів в установі туалети розміщуються в окремих дерев'яних спорудах на вулиці поза межами гуртожитків (*фото 23*).

Вивезення стічних вод та фекальних відходів з ВК здійснюється спеціальним автотранспортом на підставі укладених договорів. Тільки у 2022 році за відкачування та спорожнення вигрібних ям та септиків установою витрачено кошти у сумі понад 3 млн грн.

Адміністрацією установи з 2021 року неодноразово порушувалося питання перед відповідними органами влади щодо передачі від ВК та державного підприємства «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України № 100» в комунальну власність до комунального підприємства «Харківводоканал» системи водовідведення, але досі питання залишається не вирішеним.

Вирішення зазначеного питання потребує втручання органів влади регіону, а залишаючи його без вирішення існують ризики негативного впливу на зміни умов навколишнього середовища локального масштабу.

17. Під час вивчення облікової інформації встановлено, що у 2023 році застосування норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким (стаття 82 Кримінального кодексу України) стало можливим для 55 засуджених, проте комісією установи усім вказаним засудженим було відмовлено у можливості її застосування.

Таким чином, адміністрацією ВК створюються штучні перешкоди у можливості застосування до засуджених норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким та суперечить принципу поетапного повернення засудженого у суспільство, який має передбачати переведення засудженого з установи закритого типу до установи із напіввідкритими умовами і далі повернення у суспільство.

18. У доповіді Уряду України за наслідками візиту КЗК до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що під час відвідування ВК, засуджені дуже неохоче розмовляли із делегацією, явно хвилюючись за свою безпеку та висловлювали свій страх можливих репресій з боку працівників або засуджених, які допомагають працівникам, як тільки делегація залишить установу.

В ході відвідування більшість засуджених також відмовлялись від спілкування з представниками групи НПМ або відповідали шаблонними фразами, які зводилися до того, що: «ви поїдете, а нам тут жити».

Зазначене суперечить принципу, що адміністрація установи повинна забезпечувати позитивні взаємовідносини між персоналом та засудженими, а персонал повинен гуманно та порядно ставитись до засуджених, не забуваючи про безпеку, оскільки це не лише зменшить ризик жорстокого поводження, але й сприятиме покращенню контролю та безпеці.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Державній установі «Темнівська виправна колонія № 100»:

1. Опрацювати питання щодо дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого згідно вимог частини 1 статті 115 КВК;
2. Припинити практику застосування одиночного утримування для засуджених, які утримуються в ДІЗО/ПКТ;
3. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених на приватність та особистий простір;
4. Забезпечити засудженим достатній рівень освітлення у камерах ДІЗО/ПКТ;
5. Переглянути організацію лазне-прального обслуговування засуджених та привести її у відповідність до вимог Положення про ЛПО;
6. Розглянути питання щодо проведення ремонтних робіт у кімнаті короткострокових побачень для засуджених до довічного позбавлення волі;
7. Провести серед засуджених комплекс роз'яснювальних заходів щодо можливості мати та користуватись власним планшетним комп'ютером у вільний час;
8. Налагодити взаємодію та провести робочу зустріч із Регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Луганській та Харківській області щодо покращення роботи з надання правової допомоги засудженим;
9. Вжити заходи щодо неприпустимості випадків безоплатної праці засуджених понаднормово;
10. Забезпечити засуджених-працівників відповідним спецодягом та провести інструктажі з додержанням правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
11. Неухильно дотримуватися вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працівників із числа засуджених;
12. Переглянути практику застосування до засуджених заохочувальних норм, а саме заміни невідбутої частини покарання більш м'яким;
13. Активізувати роботу у напрямку паспортизації засуджених;

14. Додатково роз'яснити засудженим норми законодавства, яке регламентує забезпечення особистої безпеки;

15. Під час щоденних інструктажів чергової зміни увагу працівників установи звертати на гуманне та порядне ставлення до засуджених.

До звіту додаються: Фотознімки на 9 арк. в 1 прим.

Керівник групи НПМ

**Заступник директора Департаменту –
начальник відділу інспектування
об'єктів контролю в правоохоронних,
судових органах та військових
формувань**

A handwritten signature in purple ink, appearing to read 'Vitaliy Khvedchuk', is written over a faint rectangular stamp area.

Віталій ХВЕДЧУК

**Фотознімки до звіту
Фото 1**

Фото 2

Фото 3

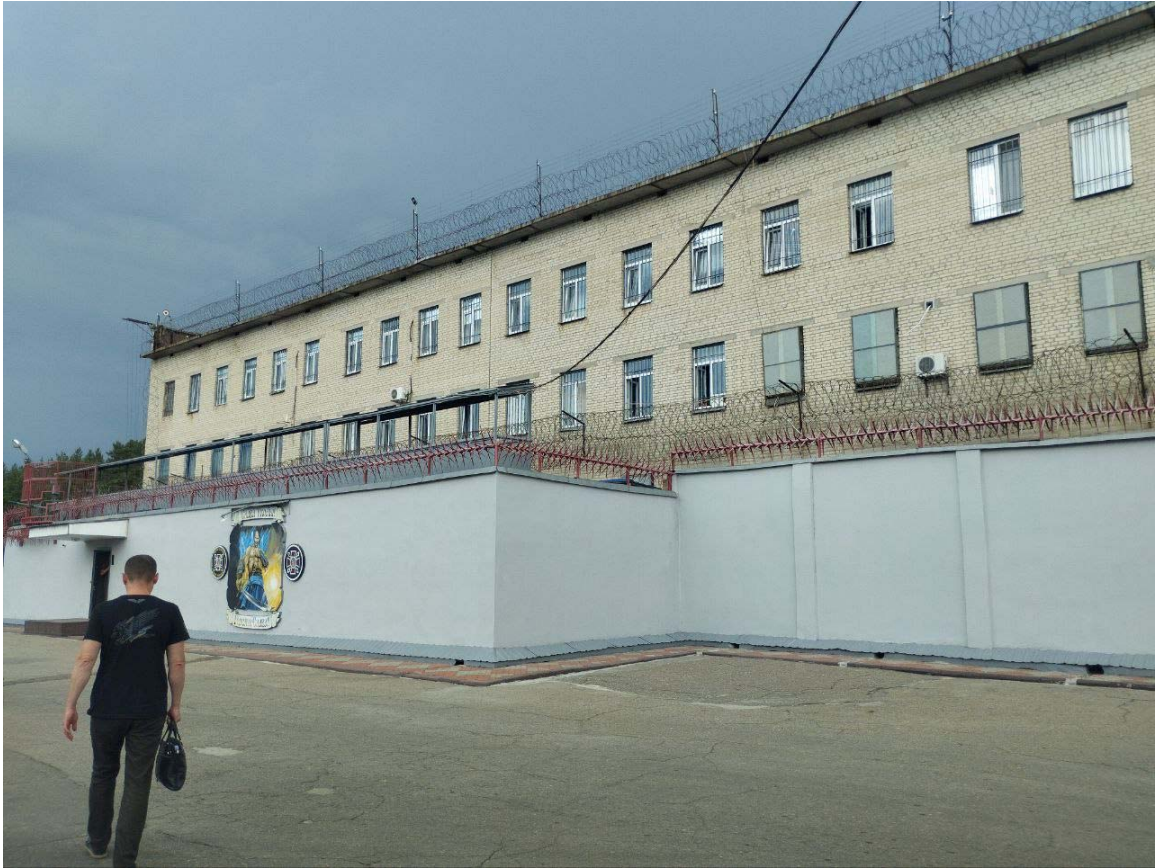

Фото 4

Фото 5

Фото 6

Фото 7

Фото 8

Φοτο 9

Φοτο 10

Фото 11

Фото 12

Фото 13

Фото 14

Фото 15

Фото 16

Фото 17

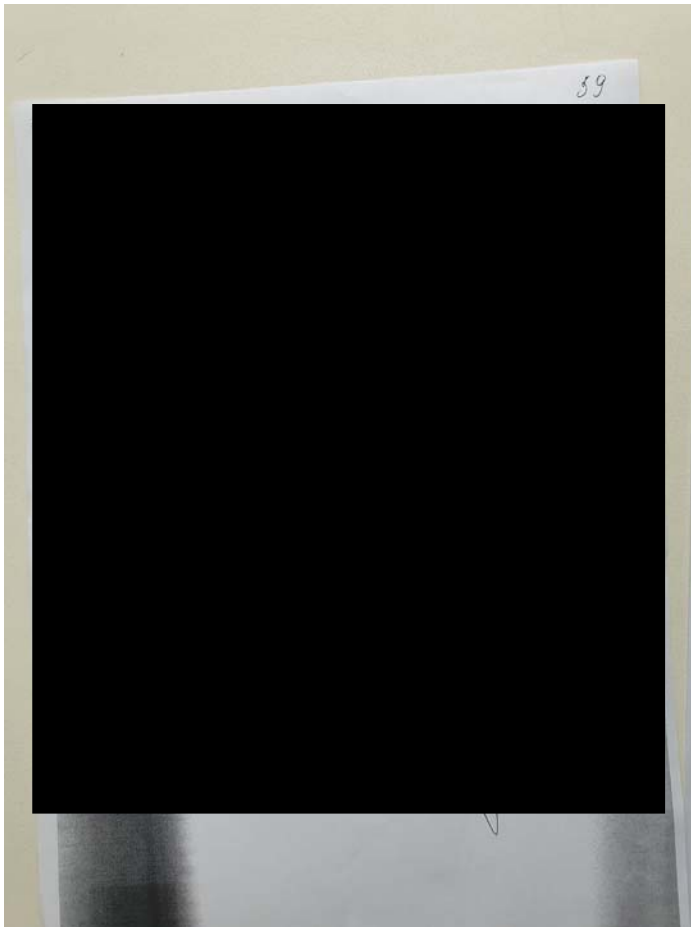
Φοτο 18

Φοτο 19

Φοτο 20

Φοτο 21

Φοτο 22

Φοτο 23

